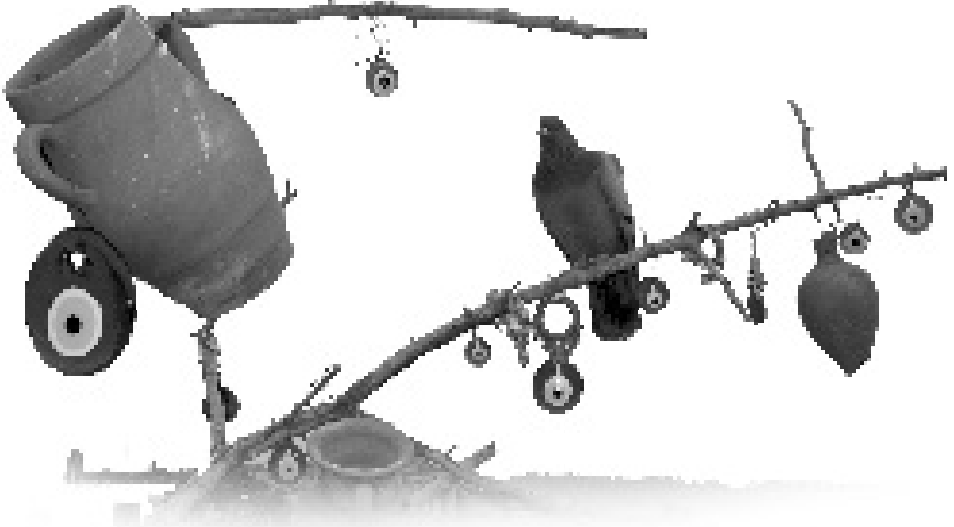


NEVŞEHİR ÜNİVERSİTESİ  
KAPADOKYA ARAŞTIRMA VE UYGULAMA MERKEZİ (NEVKAM)



1. Uluslararası  
**NEVŞEHİR**  
**TARİH VE KÜLTÜR**  
**SEMPOZYUMU**  
**BİLDİRİLERİ**

16-19 Kasım 2011, **Nevşehir**

**Editör**

Yrd. Doç. Dr. Adem ÖGER

**7.** Cilt

# 1. Uluslararası Nevşehir Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildirileri

**Nevşehir Üniversitesi Yayınları: 2**

## **Editör**

Yrd. Doç. Dr. Adem ÖGER

**ISBN:** 978-605-4163-02-1 (tk)  
978-605-4163-10-6 (7.cilt)

## **1. Baskı**

Nisan, 2012 / Ankara

## **Kapak ve Sayfa Tasarımı**



### **Grafiker®**

Grafik-Ofset Matbaacılık Reklamcılık  
Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.

1. Cadde 1396. Sokak No: 6  
06520 (Oğuzlar Mahallesi)  
Balgat-ANKARA

Tel : 0 312. 284 16 39 Pbx  
Faks : 0 312. 284 37 27  
E-mail : grafiker@grafiker.com.tr  
Web : grafiker.com.tr

## **Baskı, Cilt**



### **Grafiker®**

Ofset Yayıncılık Ltd. Şti.

Kazım Karabekir Caddesi  
Ali Kabakçı İşhanı 85/3  
İskitler-ANKARA

Tel : 0 312. 384 00 18  
Faks : 0 312. 342 16 52

## **DESTEKLERİ İÇİN**

Nevşehir Valiliği'ne, Nevşehir Belediyesi'ne, TÜBİTAK'a,  
Avanos Belediyesi'ne, Başdere Belediyesi'ne, Çat Belediyesi'ne,  
Derinkuyu Belediyesi'ne, Göre Belediyesi'ne, Gülşehir Belediyesi'ne,  
Göreme Belediyesi'ne, Hacıbekaş Belediyesi'ne, Kavak Belediyesi'ne,  
Mustafapaşa Belediyesi'ne, Uçhisar Belediyesi'ne, Ürgüp Belediyesi'ne

TEŞEKKÜRLERİMİZLE

# AKSARAY GÜZELYURT MANASTIR VE KİLİSE BİNALARI HAKKINDA BİR MİMARİ DEĞERLENDİRME

## MONASTERY AND CHURCH BUILDINGS IN GÜZELYURT-AKSARAY

Serkan SUNAY\*

### ÖZET

Çalışmamız Aksaray'ın Güzelyurt ilçesindeki manastır ve kilise binalarını kapsamaktadır. Güzelyurt tarihi bir yerleşim merkezi olup, Kapadokya bölgesinin güneybatısı, Hasan Dağı'nın kuzeydoğusunda kalmaktadır. İlkçağ'da Karbala, Ortaçağ'da Gelveri adıyla anılan kent, Ortodoks inancının temellerini atmış ve azizlik mertebesine erişmiş Hagios Gregorios Theologos'u yetiştirmiştir.

Araştırmamızın amacı, Güzelyurt'taki manastır ve kilise binalarının tarih içindeki ve günümüzdeki konumunu, mimari ve süsleme özelliklerini araştırıp detaylarıyla tanıtmak, bu sayede başlıca özelliklerini ortaya koyarak Bizans sanatı ve mimarlık tarihi bakımından değerlendirmektir.

Çalışma kapsamındaki eserler, kronolojik açıdan IV. yüzyılın son çeyreğinden XIX. yüzyılın sonlarına dek uzanan geniş bir zaman diliminde inşa edilmiştir. Hagios Gregorios Theologos Kilisesi IV. yüzyılda muhtemelen bir basilikayken Orta Bizans Dönemi'nde *quincunx* şemasında yeniden yapılmıştır. Hagios Anargyros Kilisesi XI. yüzyıl, Analipheos Manastırı ile Ev Şapeli XIX. yüzyıl sonuna aittir. Tanzimat'ın ilânı, İslahat Fermanı ve Arazi Kanunu ile gayrimüslimler için dinî inşaat kısıtlamalarının yok olması sonucu, Osmanlı coğrafyasının çeşitli bölgelerinde de dikkat çektiği üzere Güzelyurt'taki Hıristiyan binalarında da birtakım imâr, inşa ve onarım faaliyetlerinin gerçekleşmiştir. Bu dönemde Hagios Gregorios Theologos Kilisesi'nin aslı karakterinden uzaklaştığı, Analipheos Manastırı Kilisesi'nin yenilediği ve Hagios Anargyros Kilisesi'ne freskolar yapıldığı tespit edilmektedir.

\* Yrd. Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü Öğretim Üyesi, e-posta: serkansunay@yahoo.com

Manastırların yerleşim düzenine bakıldığında birbirinden farklı özelliklerle karşılaşmakta ve gözden uzak vadi yamaçlarına veya sarp tepelere inşa edildikleri görülmektedir.

Kiliseler, tipolojik açıdan tek nefli veya kapalı haç şemasındakiler şeklinde sınıflandırılabilir. Bunların plan, dış kütle, iç görünüş ve malzeme bakımından, dönemlerinin karakteristiklerini yansıttığı, aynı zamanda bazı yerel özellikler de ihtiva ettikleri görülmektedir.

Özellikle, apsis ve kemer formlarındaki ortak özellikler ve malzeme bütünüyle taş kullanımı yanında kayalıklardan faydalanılması yöreye has vasıflardır.

Örtü sistemi bakımından binaların hemen hepsinde müşterek hususiyetler mevcuttur. Kubbeye geçişler pandantiflerle sağlanmış; ayrıca çapraz tonoz ve mahalli özellik taşıyan takviye kemerli beşik tonozlu örtüler yapılmıştır.

Malzeme, az miktarda moloz, çoğunlukla düzgün kesme taşlardır. Taş malzemedен plakalarla veya kiremitlerle örtü sisteminin kaplanması da Orta Anadolu'daki kiliselerde görülen geleneklerden biridir. Tuğla kullanımına yer verilmemiştir. Bazen taş yüzeyler boyanarak, dekoratif amaçla bu etkinin yaratılmak istendiği anlaşılmaktadır.

Süslemeler, taş, ahşap, metal malzemelerde ve duvar veya kubbe freskoları halindedir. Taş malzemedeki süslemeler, geometrik, figürlü ve bitkiseldir. Figürlü kompozisyonların geometrik ve bitkisel motiflere göre daha fazla tercih edildiği görülmektedir. Bazı geometrik kompozisyonlarda Türk motiflerini çağrıştıran zikzak ve prizmatik üçgenlere yer verilmiştir. Freskoların büyük bir kısmı günümüze gelememekle birlikte, mevcutların da XIX. yüzyıldan kaldığı anlaşılmaktadır. Ahşap süslemeler ise *ambon*, *ikonostasis*, *vaaz kürsüsü* gibi genellikle kilise eşyalarında kullanılmış barok tarzda bitkisel ağırlıklıdır. Metal işçiliği ise Hagios Gregorios Theologos Kilisesi kapı kanatlarının büyük çoğunluğunda tespit edilen halka ve madeni süs öğeleri ile lama veya çubuk demirlerin meydana getirdiği geometrik kompozisyonlara sahip dekoratif görünüşteki pencere şebekeleri halindedir.

Güzelyurt'ta her birinin mimari özelliklerini inceleyerek tanıtmaya yöneldiğimiz *kilise*, *keşiş binası*, *misafirhane*, *ayazma*, *parekklision*, *domus ecclesiae*, *sarnıç*, *depo*, *üzümlük*, *fırın* işlevlerine göre çeşitli yapı türlerinin zengin bir doku meydana getirdiği tespit edilmektedir. Fakat bu dokuya ait bazı binaların bilinçsiz onarımlar veya tahribatla harap vaziyette kaderine terk edildiği görülmektedir.

**Anahtar Kelimeler:** Bizans, Mimari, Kilise, Manastır.

## ABSTRACT

The subject of this study is monastery and church buildings in the Güzelyurt borough of Aksaray. Güzelyurt is located as a historical settlement which located in southwestern Cappadocia and north-east of Mount Hasan. The city which was knew as the name Karballa in Ancient times and also called Gelveri in Medieval Age and brought up Hagios Gregorios Theologos who reached to sainthood degree and he also set up Ortodox belief in Byzantine Empire.

The aim of this study is examining circumstances of monasteries and the church buildings of Güzelyurt from historical periods to present day also make them known with their details by searching architectural and ornamental characteristics on account of Byzantine art and architectural history.

The searched buildings in our scope of thesis were builded within a long time period which had began from last quarter of IV<sup>th</sup> century to the end of XIX<sup>th</sup> century. Hagios Gregorios Theologos Church probably was a basilica in the end of the IV<sup>th</sup> century and it was rebuilded in Middle Byzantine Period with quincunx scheme. Hagios Anargyros Church from XI<sup>th</sup> and Analipheos Monastery and Ev Chapel (*domus ecclesiae*) belongs to last quarter of XIX<sup>th</sup> century.

During XIX<sup>th</sup> century a series of reforms undertaken in the Ottoman Empire to modernize society along secular and bureaucratic lines like "*Tanzimat*", "*Islahat*", brought abolition for all restrictions of religious construction and also repairing existing churches for non-Muslims. It's noticable that after this reforms there were some constructional and repairing movements in Güzelyurt which was the same in different geography of Ottoman Empire. In this period Analipheos Monastery Church partially rebuilded; made frescos for Anargyros Monastery Church and Hagios Gregorios Theologos Church was lost her actual plan characteristics.

When we look at the layout of the monasteries it's seen that they builded in valley hillside or step hills.

Church buildings can be classified simple aisleless and quincunx type. Its seen that these churches not only exhibit their own building period characteristics with their plan, facades and material but also have some local features.

Particularly, common apsis forms, arches and using completely stone in material also taking advantages of rocks are features of the region.

There are also common features like using pendentives for domes and making barrel-vaults which have close strengthening arches.

Material is a little rubble and mostly faceted stone. Buildings roofs usually covered with stone-plates or stone-tiles and this is a common feature of Middle-Anatolian Byzantine churches. There is not use any brick but sometimes front face of a stone can be painted like effect of using brick for decorative appearances.

Ornaments are made on stone, wooden, metal materials and also there are frescos on the naos walls, surface of domes. Compositions with figures have geometrical, herbal and figurative. Figurative compositions are used more than geometrical and herbal ornaments. Some geometrical compositions evocative of Turkish zig zag and prismatic triangels. Most of the frescos can not remain to present day and existings are belogs to XIXth century. Wooden ornaments on ambon and ikonostasis are generally have baroque characteristics. Metal ornaments are seen the doors and grates of Hagios Gregorios Theologos Church.

We try to examine each one's architectural and ornamental characteristics of various building types which function is *church, parakklesion, monk building, domus ecclesiae, hagiasmata, cistern, storage* and *bakehouse* constitutes a rich historical and architectural tissue in Güzelyurt. However some buildings belongs to this tissue were forsaken by reason of devastations or unconscious repairs.

**Key Words:** Byzantine, Architecture, Church, Monastery.

## Giriş

Günümüzde Aksaray'a bağlı bir ilçe konumundaki Güzelyurt (Gelveri), tarihi belgelerden ve mimari eserlerinden anlaşıldığı üzere, eski çağlardan beri önemini koruyan bir yerleşim merkezidir. Ortodoks Hıristiyanlığı gelişmesine katkı sağlamış Kapadokya'lı kilise babalarından Nazianzos'lu Hagios Gregorios Theologos'un yaşadığı kabul edilen bu yörede, Hıristiyanlığın erken dönemlerinden itibaren din bilginleri yetişmiş ve dinî ehemmiyetinden dolayı Güzelyurt'ta, çok sayıda kilise ve manastır inşâ edilmiştir.

Sanat tarihi açısından Güzelyurt manastır ve kilise binaları, gerektiği gibi incelenerek değerlendirilmemiştir. Sınırlı miktardaki mevcut çalışmalarda, Güzelyurt'a yönelik bilgiler edinebileceğimiz detaylı bir yayın bulunmaktaki, şimdiye kadar yapılmış mimarlık ve sanat tarihi araştırmalarında<sup>1</sup>

<sup>1</sup> H. Rott, *Kleinasiatische Denkmäler aus Pisidien, Pamphylien, Kappadokien und Lykien*, Leipzig 1908; W. M. Ramsay-G. L. Bell., *The Tousand and One Churches*, London 1909; N. M. Thierry, *Novelles Eglises Rupestres de Cappadoce Region du Hasan Dağı*, Paris 1963; J. Lafontaine-Dosogne,

ise kısmen fikir verici kısa bilgiler bulunabilmektedir. Güzelyurt'un geçmiş dönemleri hakkında bilhassa önemli seyahatnameler<sup>2</sup> kentin coğrafi konumu, genel yapısı ve nüfusla ilgili kısa bilgiler vermekte; buranın eski sakinlerinden bir kısmı tarafından kaleme alınmış birkaç yaygın<sup>3</sup> ve mahal- li tarih yazarları ile arşiv belgeleri<sup>4</sup> yörenin tarihçesini öğrenmemize yardımcı olmaktadır. Mimariye yönelik bazı lisansüstü tezleri<sup>5</sup> ise aydınlatı-

"Nouvelles Notes Cappadociennes", Byzantion, Tome XXXIII (1963) Hommage A Bruno Lavagnini, Bruxelles 1963, s. 121-185; G. F. Baggley-J. J. Moseley-H. C. Miller, vd., *Göreme Milli Parkı Uzun Devreli İnkişaf Plânı*, Ankara 1968; P. Cuneo, (Ed: L. Giovannini), "C:The Architecture", Arts of Cappadocia, Geneva 1971, s. 85-120 ; S. Kostof, *Caves of God, The Monastic Environment of Byzantine Cappadocia*, Cambridge 1972; F. Hild-M. Restle, *Tabula Imperii Byzantini Band 2 Kappadokien (Kappadokia, Charsianon, Sebasteia und Lykandos)*, Wien 1981; L. Rodley, *Cave Monasteries of Byzantine Cappadocia*, Cambridge 1985; E. Akyürek, (Ed: M. Sözen), "M.S. IV.-XI.Yüzyıllar: Kapadokya'daki Bizans", Kapadokya, İstanbul 2000, s. 229-395.

2. P. Lucas, *Voyage du Sieur Paul Lucas Fait en MDCCXIV, & c. par ordre de Louis XIV dans la Turquie, L'Asie, Sourie, Palestine, Haute et Basse Egypte, & c.*, Tome I, Amsterdam 1720; W. F. Ainsworth, *Travels and Researches in Asia Minor, Mesopotamia, Chaldea, and Armenia*, Vol. I, London 1842; W. J. Hamilton, *Researches in Asia Minor, Pontus and Armenia; with Some Account of Their Antiquities and Geology*, Vol. 2, London 1842.
3. I. A. Ακακιαδου, *Καρβαλη Ναζιανζου Και Ο Βιοσ Γρηγοριου Του Θεολογου Γεωγραφικη Και Ιστορικη Περιγραφη Μετ' Αρχαιοτητων Και Των Περιξ Χωριων*, Αθηναίς 1928. D. Pétropoulos- H. Andréadis, *La Vie Religieuse Dans La Région D'Akséray-Ghelvéri*, Athenés 1970; H. Caratzas, *The Last Hellenism of the Region of Gregory of Nazianz Akseray-Ghelveri (Carbala)*, Athens 1982.
4. İ. H. Konyalı, *Âbideleri ve Kitabeleri ile Niğde Aksaray Tarih*, C. 1, 2., İstanbul 1974; C.3, İstanbul 1975.
5. S. Er, *Güzelyurt (Gelveri) de Yapı Cephelerindeki Mimari Ögelerin Araştırılması* (Yıldız Teknik Üniv. Fen Bilimleri Enstitüsü Röhlöve Restorasyon Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1985; C. Can, *Güzelyurt (Gelveri) de Tarihsel Dokunun İncelenmesi ve Turizm Amaçlı Kullanım Üzerine Bir Araştırma* (Yıldız Teknik Üniv. Fen Bilimleri Enstitüsü Röhlöve Restorasyon Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul 1985; Y. Ustaoglu, *Güzelyurt (Gelveri) de Hagios Anargyros (Sivışli) Kilisesi'nin ve Çevre Dokusunun İncelenmesi* (Yıldız Teknik Üniv. Fen Bilimleri Enstitüsü Röhlöve Restorasyon Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1985; R. Yüksek, *Güzelyurt'un (Gelveri) Sosyal Yapıları* (Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Röhlöve Restorasyon Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1985; D. Ulusoy, *Güzelyurt (Gelveri) de Geleneksel Yapım Sistemleri* (Yıldız Teknik Üniv. Fen Bilimleri Enstitüsü Röhlöve Restorasyon Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1985; U. Çetin, *Güzelyurt (Gelveri) de Dini Yapıların İncelenmesi*, (Yıldız Teknik Üniv. Fen Bilimleri Enstitüsü Röhlöve Restorasyon Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1985; D. Küney, *Güzelyurt (Gelveri) de Manastır Vadisi Tarihsel Gelişimi* (Yıldız Teknik Üniv. Fen Bilimleri Enstitüsü Röhlöve Restorasyon Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul 1985; H. Çubukcuoğlu, *Güzelyurt (Gelveri) de Yöresel Sivil Mimarlık Örnekleri* (Yıldız Teknik Üniv. Fen Bilimleri Enstitüsü Röhlöve Restorasyon Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul 1985; A. E. Binoğlu, *Güzelyurt (Gelveri) nin Fiziksel Oluşumu ve Tarihsel Gelişimi* (Yıldız Teknik Üniv. Fen Bilimleri Enstitüsü Röhlöve Restorasyon Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1985; M. Z. Akdemir, *Güzelyurt (Gelveri) Yukarı Mahalle Yerleşmesi ve Gelişme Alanlarında Yeni Konut Tiplerinin Belirlenmesi* (Yıldız Teknik Üniv. Fen Bilimleri Enstitüsü Röhlöve Restorasyon Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1989; D.Ulusoy Binan, *Güzelyurt Örneğinde Kapadokya Bölgesi Yığıma Taş Konut Mimarisinin Korunması İçin Bir Yöntem Araştırması* (Yıldız Teknik Üniv. Fen Bilimleri Enstitüsü Röhlöve Restorasyon Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 1994; B. Çelebioğlu, *Aksaray Güzelyurt'ta Büyük Kilise Camii* (Yıldız Teknik Üniv. Fen Bilimleri Enstitüsü Röhlöve Restorasyon Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2001.

cı bilgiler verse de sanat tarihi bakımından doyurucu olmaktan uzaktır. Güzelyurt'taki kiliselerin tümüne yönelik yayınlanmış birbirlerinin devamı niteliğindeki birkaç makalede<sup>6</sup> ise yapılardan bazıları hakkında kısmen tanıtıcı bilgiler mevcuttur.

Bu nedenle Güzelyurt manastır ve kilise binalarını konu edinerek bir doktora tezi hazırladık<sup>7</sup>. Tezimizde eserlerin her biri için ayrıntılı mimari tanıtım ve süsleme detaylarını açıklayıcı ifadeler, çizim ve fotoğraflarla desteklenerek sunulmuş, eserler ile ortak özellikler taşıyan binalar ortak ve farklı yanlarıyla ele alınarak kapsamlı bir karşılaştırma yapılmış ve böylece mimari ve sanat tarihi bakımından önemli sonuçlara ulaşılmıştır. Bu bildiride eserlerin mimari özellikleriyle tekrar tanıtılması yerine genel bir değerlendirme sunarak tespit ettiğimiz sonuçları sunmayı konunun sınırlandırılması bakımından daha uygun bulmaktayız.

Anadolu'nun Bizans dönemi dinî merkezlerinden Kapadokya'daki Güzelyurt (Gelveri), bu özelliği paralelinde mimari bakımdan da zenginliğe sahne olmuş bir yerleşim alanıdır. Burada dört adet kilise binası ile bir tane şapelin bulunduğu, bunlardan Hagios Gregorios Theologos, Hagios Anargyros<sup>8</sup> ve Analipsis Kilisesi'nin birer manastır bünyesinde yer aldığı, ayrıca müstakil bir Anonim Kilise ile bir evdeki mekânlardan birisinin şapel olarak düzenlendiği görülmektedir (Çizim 1, Fotoğraf 1).

Güzelyurt'taki ilk yapılaşma, kayaya oyma konut grupları halinde muhtemelen Manastır Vadisi veya Hagios Gregorios Theologos Kilisesi çevresinde ortaya çıkmıştır. Mekânlara bazen yığma bir duvar ilave edilmekte ve bunun ikinci aşamayı gösterdiği anlaşılmaktadır. Son aşamada ise bütünü yığma duvarlar ve örtü sistemiyle inşâ edilmiş binalar ortaya çıkmıştır.

Kiliselerden bazılarında Hagios Gregorios'un hatırası yaşatılarak Ortodoks inancının muhafazasına devam sağlanmış manastır yapıları ise dinî fonksiyonları yanında, yöre halkına sağlık ve eğitim hizmetleri vererek adetâ

<sup>6</sup> S. Pekak, "Güzelyurt'ta (Gelveri) Bulunan Bizans/Post-Bizans Dönemi Kiliseleri 1", Hacettepe Üniv. Edebiyat Fakültesi Dergisi, C.10, S.2, Ankara 1993, s. 123-160; aynı müel., "Güzelyurt'ta (Gelveri) Bulunan Bizans/Post-Bizans Dönemi Kiliseleri 2", Hacettepe Üniv. Edebiyat Fakültesi Dergisi, C.11, S. 1-2, Ankara 1994, s. 177-216; "Güzelyurt (Gelveri) Kiliseleri", V. Ortaçağ Türk Dönemi Kazıları ve Araştırmaları Sempozyumu, (Hacettepe Üniversitesi 19-20 Nisan 2001-Ankara), Ankara 2001, s. 463-484.

<sup>7</sup> S.Sunay, Aksaray Güzelyurt Manastır ve Kilise Binaları, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Bölümü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2008.

<sup>8</sup> Bkz., S.Sunay, "Aksaray Güzelyurt Hagios Anargyros (Sivşli) Kilisesi", EKEV Akademi Dergisi, Yıl:13, Sayı:40, Ankara 2009, s. 317-336.



birer sosyal tesis hüviyetini kazanmıştır. Böylece dini merkez olması ötesinde Güzelyurt, sosyal ve kültürel bakımdan öncü bir yerleşme alanı halinde varlığını sürdürmüştür.

Güzelyurt'taki manastır ve kilise binalarından şimdiye kadar az veya çok varlığını sürdürerek günümüze ulaşabilen eserler araştırmamız kapsamında ayrıntılarıyla incelenmiş; rölöve çizimleri ve fotoğraflarla belgelenmiştir. Çalışmamızla *kilise, keşiş binası, misafirhane, ayazma, parekklesion, domus ecclesiae, sarnıç, depo, üzümlük, fırın* işlevlerine göre farklı yapı türlerinin Güzelyurt'ta zengin bir doku meydana getirdiği ortaya çıkmaktadır. Ancak bu dokuya ait bazı eserlerin bilinçsiz onarımlar veya bilinçli tahribatla harap ve perişan vaziyette başıboş bırakıldığı da belirlenmektedir.

Güzelyurt'taki binalar, kronolojik bakımdan IV. yüzyılın son çeyreğinden XIX. yüzyılın sonlarına kadar uzanan geniş bir zaman diliminde yapılmıştır. Hagios Gregorios Kilisesi ilk inşasında erken dönemde muhtemelen bir basilikayken orta Bizans döneminde kapalı haç şemasında yeniden inşa edilmiş olmalıdır. Hagios Anargyros Kilisesi XI. yüzyıl, Analipsis Manastırı ile Ev Şapeli ise XIX. yüzyıl sonuna aittir ve eserlerden bir kısmının da XIX. yüzyılda inşâ edildiği, diğerlerinin ise aynı dönemde onarıldığı görülmektedir. Tanzimat'ın ilânı (1839), İslahat Fermanı (1856) ve Arazi Kanunu (1858) ile gayrimüslimler için kilise inşâ sınırlamalarının ortadan kalkması sonucu, Osmanlı coğrafyasının değişik bölgelerinde de dikkat çektiği üzere Güzelyurt'taki Hıristiyan binalarında da birtakım imâr, inşa ve onarım faaliyetlerinin gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Nitekim bu dönemdeki onarımlarla Hagios Gregorios Kilisesi'nin aslî karakterinden uzaklaştığı, Analipsis Manastırı Kilisesi'nin yenilendiği, Hagios Anargyros Kilisesi'ne freskolar yapıldığı tespit edilmektedir.

Manastırların arazideki yerleşimi dikkate alındığında birbirinden farklı özelliklerle karşılaşmakta ve gözden uzak vadi yamaçlarına veya sarp tepelere inşâ edildikleri görülmektedir; fakat binaların konumu itibarıyla, herhangi bir geometrik şema gözetilmediği anlaşılmaktadır.

Güzelyurt kilise binaları, tipolojik açıdan mevcut durumları itibarıyla sınıflandırılabilir. Tek nefli veya kapalı haç şeması ile yapılmış bu eserlerin plan, dış kütle, iç görünüş ve malzeme bakımından, dönemlerine ait karakteristikler taşıdığı ve aynı zamanda bazı yerel özellikler ihtiva ettikleri görülmektedir. Bu tarz binaların Bizans coğrafyasına yayılarak inşa edildiği ve ortak özellikleri yansıtan benzerlikler yanı sıra, değişik bölgelerde bazı farklılıkların da bulunduğu bilinmektedir.

Hagios Gregorios Theologos Kilisesi muhtemelen ilk inşasında bir basilika<sup>9</sup> iken, IX. yüzyıl sonunda *quincunx*<sup>10</sup> şeması kullanılarak yeniden inşa edilmiştir (Çizim 2, Fotoğraf 2-5). Yüksek bir kasnak üzerine oturtulmuş kubbesi ve cephe düzenlemesindeki sathî nişleriyle başkent eserlerini hatırlatmakla -birlikte, haç kolları kubbeli orta hacim ve köşe mekânlarındaki oranlar değerlendirildiğinde, başkentte görülen muntazam geometrik dengeden yoksun, daha taşralı ve Orta Anadolu bölgesine ait yerel özellikler taşıdığı görülmektedir. Hagios Gregorios Theologos Kilisesi'nin XIX. yüzyıldaki onarımlarında, kapalı haç şemasındaki planı değişikliğe uğrayarak üç nefli basilika benzeri bir şekle dönüşmüştür. Bu tarz karma binaların Güzelyurt civarında *Helvadere Yeni Camii* (XIX. yy.), *Derinkuyu Aziz Theodoros Trion Kilisesi* (1858)<sup>11</sup>, *Derinkuyu Başmelekler Kilisesi*<sup>12</sup> (1859–1860)<sup>13</sup>, *Gülşehir Martir Dimitrius Kilisesi* (1889)<sup>14</sup>, *Güzelyurt-Akyamaç Yeni Camii / Hagios Georgios Kilisesi*'nde (1894)<sup>15</sup> karşımıza çıkmasından dolayı bilhassa XIX. yüzyılda yaygınlaştığı anlaşılmaktadır.

Hagios Anargyros Kilisesi ise büyük bir kısmı kayalıklara oyulmakla birlikte, *narteks* ve güney duvarının bir bölümü kesme taşlarla örülerek inşa edilmiştir (Çizim 3, 4; Fotoğraf 6, 7). Anlaşıldığına göre, kısmen duvar inşasıyla yapılmış bu tarz kiliseler kayalıklar yetersiz kaldığında veya ilave mekânlar elde edilmek istenildiğinde karşımıza çıkmaktadır. Benzer uygulamalar Güzelyurt *Sivrihisar Köyü Kilise Camii*'nde (XIX. yy.)<sup>16</sup> ve *Develi Surp Toros Kilisesi*<sup>17</sup> (XIX. yy.), *Derevenk Surp Haç*<sup>18</sup> *Kilisesi*'nde (1842)<sup>19</sup>

<sup>9</sup> Kapadokya'da günümüze ulaşabilmiş üç nefli kilise binaları az sayıdadır. Niğde, Eski Andaval'daki *Konstantin-Helena Kilisesi* (Rott, a.g.e., s. 104) ilk akla gelen eserdir. Karaman-Karadağ'da 1 (Eyice, a.g.e., s. 20-23, Res. 9-23), 4 (Eyice, a.e., s. 24, Res. 27), 5 (Eyice, a.e., s. 36, Res. 87), 6/9 (Eyice, a.e., s. 32, Res. 72), 7 (Eyice, a.e., Res. 55-57), 21 (Eyice, a.e., s. 28, Res. 40), 34 No.'lu (Eyice, a.e., Res. 212) *basilikalılar* ve Kayasarnıç Kilisesi (Eyice, a.e., s. 79, Res. 210) ise Orta Anadolu'daki başlıca yapılar arasında sayılabilir.

<sup>10</sup> *Quincunx* dokuz bölümlü şema anlamında olup, Kapalı Yunan Haçı Plan şeması için kullanılan bir terimdir.

<sup>11</sup> S. Pekak, "Kapadokya'da Post-Bizans Dönemi Dini Mimarisi 1: Nevşehir ve Çevresi", XV. Araştırma Sonuçları Toplantısı, (26-30 Mayıs 1997 Ankara), Ankara 1998, s. 7-10.

<sup>12</sup> *Cumhuriyet Camii*

<sup>13</sup> Pekak, a.g.m., s.11-12.

<sup>14</sup> Pekak, a.g.m., s.19.

<sup>15</sup> Pekak, a.g.m., s. 20.

<sup>16</sup> S. Pekak, "Aksaray Çevresi Osmanlı Dönemi Hıristiyan Kiliseleri", 18. Araştırma Sonuçları Toplantısı (İzmir 22-26 Mayıs 2000), C. 1, Ankara 2001, s. 65, 66.

<sup>17</sup> Sağır, a.g.m., s. 35-36.

<sup>18</sup> *Balağasi Kilisesi* adıyla da anılmaktadır

<sup>19</sup> Sağır, a.m., s. 33.

de vardır. Hagios Anargyros<sup>20</sup> Kilisesi ile plan bakımından Kapadokya'da Göreme'deki *Kılıçlar* (IX. yy. sonu-X. yy. başı)<sup>21</sup>, Belisırma'daki *Ala ve Direkli* (XI-XII. yy.), Niğde'deki *Eski Gümüş Manastırı* (XI. yy.)<sup>22</sup> Kilisesi, kayalıklara oyulmuş<sup>23</sup> kiliselerin<sup>24</sup> başlıcalarıdır<sup>25</sup>.

Güzelyurt'taki tek nefli kiliselerin planı, doğu-batı doğrultusunda ve en-boy ölçüleri yaklaşık ½ oranına sahip dikdörtgen biçimindedir. Anonim Kilise ile Analipsis Kilisesi birbirine yakın boyutlarda, Ev Şapeli ise daha küçük birer bina (Çizim 9; Fotoğraf 13,14). Kütle itibarıyla, Anonim Kilise ve Ev Şapeli tek katlı olarak algılanmaktadır. Analipsis Kilisesi ise, doğu taraftaki daha yüksek ve tek kubbeli kübik, diğeri batı tarafına bitişik dikdörtgen prizmal ve beşik çatıyla örtülmüş kütlesinden dolayı iki bölüme ayrılmış gibidir ve bu bakımdan farklılaşmaktadır (Çizim 5-7; Fotoğraf 9-10-11).

Anonim Kilise'ye benzer (Çizim 8; Fotoğraf 12) Kapadokya'daki, tek nefli kiliselerin inşa yılı henüz kesinleşmemekle birlikte, V.-VII. yüzyıllara ait olduğu kabul edilen<sup>26</sup> Soğanlı Vadisi'ndeki *Ak Kilise*, *Anatepe* (*Hasandağı*),

<sup>20</sup> Manastırın hekim azize atfen inşa edilmesinden ve şifalı otlar yetiştirilen bahçelerinden bir nevi hastane fonksiyonuna sahip bulunduğu anlaşılmaktadır Aynı azize atfedilmiş başka manastırların çeşitli bölgelerde yapıldığı tespit edilebilmektedir. Bunlardan Yunanistan'daki *Kastoria* (1000) (Zias-Chrysochoidis, a.g.e., C.1, s. 96) ve Melissopotó'daki *Hagios Anargyros* (1857) (Zias-Chrysochoidis, a.e., C.1, s. 112) manastırları farklı dönemlere ait yapı grupları olarak karşımıza çıkmaktadır.

<sup>21</sup> Ötügen, a.g.e., s. 56, 58.

<sup>22</sup> A. J. Wharton, "Eski Gümüş", The Oxford Dictionary of Byzantium, Vol. 1, Oxford 1991, s. 728.

<sup>23</sup> Bununla birlikte, kayalıklara oyularak inşa edilen Konya Sille *Khariton Manastırı* Kilisesi ve Afyonkarahisar kuzeyindeki *Ayazın Kilisesi* bu tarz yapıların Kapadokya bölgesine özgü olmadığını göstermesi bakımından önem taşımaktadır. Bkz. S. Eyice, "Türkiye'de Bizans Sanatı", Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi, C.3, İstanbul 1982, s. 514-564.

<sup>24</sup> Kapadokya bölgesinde *quincunx* şemasının IX. yüzyıl ikinci yarısından itibaren uygulanmaya başlandığı ve Kapadokya bölgesindeki bazı eserlerin İstanbul'daki *Nea Ekklesia Kilisesi* ile çağdaş olabileceği Krautheimer'in (a.g.e., s. 398) aktardığı bilgilerden anlaşılmaktadır. Bu şemanın esasen X. yüzyılda yaygınlaştığı anlaşılmakla birlikte (Akyürek, "...Kapadokya'daki Bizans...", s. 277), yapılar plan bakımından sergiledikleri oran çeşitlemeleri ve yerel özellikleriyle başkent yapılarından farklılaşmaktadır (Krautheimer, a.g.e., s. 398). Bölgenin kendine has coğrafi yapısından inşa edilen kiliselerin büyük bir çoğunluğu kayaya oyularak meydana getirilmiştir. Kapadokya bölgesinde kapalı haç şemasına sahip toplam kırk civarında kilise tespit edilmiştir (Akyürek, "...Kapadokya'daki Bizans...", s. 278). Bunlardan on dokuz tanesi Ürgüp, on biri Hasan Dağı, üçü Soğanlı, birer tanesi de Niğde ve Güzelyurt'ta olmak üzere toplam otuz beş tanesi kaya kilisesidir. Diğer eserler daha az sayıdadır. Bu eserlerde plan bakımından haç kolundaki oranlar daha değişiktir. Başkent yapılarının aksine kubbeler daha küçük ve bodur yapılmıştır. Taş veya tuğla ile inşa edilen bir yapıda yapılması imkânsız oranlar mevcuttur. Binanın statığı açısından mutlak gerekli dengeler kaya mimarisinin getirdiği avantajlarla bazen göz ardı edilmiştir.

<sup>25</sup> Göreme'de *11a* (Ötügen, a.e., s. 42; XI. yy.), *Kızlar* (1055; Ötügen, a.e., s. 46), *25 No. 'lu* (XI. yy.; Ötügen, a.e., s. 55), *Elmalı* (XI. yy. ortası-XII. yy. başı veya XII. yy. sonu XIII. yy. başı; Ötügen, a.e., s. 47), *Karanlık Kilise* (XI. yy. ortası veya XII. yy. sonu, XIII. yy. başı) (Ötügen, a.e., s. 55), *32 No. 'lu* (Ötügen, a.e., s. 59; XI.yy.) Kiliseler plan bakımından benzer diğer yapılardır.

<sup>26</sup> Ötügen, a.e., s.26.

*Sarıgöl, Yedikapılı ve Viranşehir*'deki üç adet anonim kilise bunlardan bazılarıdır. Aynı yüzyıllara tarihlendirildiği görülen, Binbirkilise'deki tek nefli mezar şapelini ile Asamadi'deki manastır kalıntısı batısındaki *kilise*<sup>27</sup> ve 46 No. 'lu Şapel<sup>28</sup> de bu grupta sayılabilir<sup>29</sup>. Çeltik'deki *Çanlı Kilise*'nin kuzey duvarına bitiştirilen şapel (XI. yy. sonrası)<sup>30</sup> bu yapılardan ait olduğu dönem kadar diğerlerine göre büyük boyutu ile farklıdır. Kilise planlarının boyut oranları, yakın bölgedeki *Ak Kilise, Anatepe (Hasandağı), Sarıgöl, Yedikapılı, Viranşehir*'deki<sup>31</sup> *Anonim kiliseler* ile Karaman-Karadağ'daki, 33/36 No. 'lu'nun Doğusundaki Kilise<sup>32</sup> ve 46 No. 'lu<sup>33</sup> Şapel; ayrıca Doğu Anadolu'da *Bayburt Kilisesi*<sup>34</sup>, Gürcistan'da *Akaurta*<sup>35</sup>, *Batıkyan*<sup>36</sup> ve *Lo-ussakert*<sup>37</sup> gibi farklı coğrafyalardaki kiliseler dahi, Güzelyurt'taki Anonim Kilise ile ortak plan özellikleri taşımaktadır.

Analipsis Kilisesi'yle benzer planlı Kayseri Gesi'deki *Efkere (Surp İstapanoz) Kilisesi* (1871)<sup>38</sup> ve *Surp Toros Kilisesi* (XIX. yy.)<sup>39</sup>, coğrafi yakınlığa sahip eserlerdendir.

Güzelyurt Ev Şapeli gibi bir konuta ait mekân halindeki düzenlemelerin Hıristiyanlığın yasak olduğu ilk dönemlerden beri inşâ edildiği bilinmektedir. Şimdiye kadar Filistin'de Tell-Hum<sup>40</sup> civarındaki Capernaum<sup>41</sup> kazılarında<sup>42</sup>

27 Plan için bkz., S. Eyice, *Karadağ (Binbirkilise) ve Karaman Çevresinde Arkeolojik İncelemeler*, İstanbul 1971, Res. 209.

28 Plan için bkz., Eyice, a.e., s. Res. 162.

29 Eyice, a.e., s. 131-144.

30 Krautheimer, a.g.e., s. 423.

31 Ötügen, a.g.e., s. 26.

32 Eyice, a.g.e., s. Res. 160.

33 Eyice, a.e., s. Res. 162.

34 Bayram, a.g.e., s. 98, Çizim 41.

35 Bayram, a.e., s. 96, Çizim 22.

36 Bayram, a.e., s. 98, Çizim 40.

37 Bayram, a.e., s. 98, Çizim 45.

38 F. İltter, "Kayseri'de XIX. Yüzyıldan İki Kilise", *Anadolu (Anatolia) Akurgal'a Armağan, Festschrift Akurgal*, XXII, 1981/1983, Ankara 1989, s. 363; G. Sağır, "Kayseri'de Osmanlı Döneminde İnşâ Edilmiş Bir Grup Ermeni Kilisesi II", *Türk Arkeoloji ve Etnoğrafya Dergisi*, Yıl 2005, S. 5, Ankara 2005, s. 29-44, (31-32).

39 Sağır, a.m., s. 29-30.

40 Galilee Denizi'nin kuzeybatı sahilindedir.

41 Cafarnaum/Cafarnao/Kfar Nahum/Kefar-Nahum olarak da anılmaktadır.

42 İlk kazı çalışmaları Corbo tarafından 1968-1972 yılları arasında dokuz kampanya yapıldıktan sonra ve yetmişli yıllar boyunca da sürdürülmüştür. Capernaum kazıları ve sonuçları hakkında yayınlar için bkz., J. F. Strange, "The Capernaum and Herodium Publications", *Bulletin of the American Schools of Oriental Research*, No. 26 (April 1977), Houston, 1977, s.65-73.

ortaya çıkarılan<sup>43</sup> *St. Peter Ev Kilisesi* (III. yy) ve Suriye’de<sup>44</sup> Dura<sup>45</sup>-Europos’taki *Hiristiyan Evi* (256 öncesi)<sup>46</sup>, tespit edilebilmiş en erken devirlere aittir. Sanat Tarihi’nde *domus-ecclesiae*<sup>47</sup> terimiyle anılan bu tarz ibadet mekânları, nadiren bulunmasına karşılık Kapadokya’da kayalıklara oyularak yapılanlar fazla sayıdadır<sup>48</sup>. Bu bakımdan Güzelyurt’taki Ev Şapeli bilhassa önemlidir. Yakın çevrede ise Avanos Sarılar Köyü<sup>49</sup> civarındaki Erken Hiristiyan Dönemi’nden bir ev kalıntısına<sup>50</sup> ait tek kişilik *şapel*<sup>51</sup> ve Madenşehir’de *17 No.lu Şapel*<sup>52</sup> arasında fonksiyon<sup>53</sup> benzerlikleri vardır. Capernaum, Dura-Europos ve Avanos Sarılar Köyü ile beraber, 1880 yılında yapıldığı anlaşılan Güzelyurt’taki Ev Şapeli düşünüldüğünde, bu tarz yapıların sadece Hiristiyanlığın yasak dönemine mahsus olmadığı; çok daha geniş bir zaman dilimi boyunca özel amaçlarla da inşa edilebileceği ortaya çıkmaktadır.

Güzelyurt’ta bilhassa apsis ve kemer biçimlerindeki müşterek hususiyetler, malzemede tamamıyla taş kullanımı yanında kayalardan yararlanılması bölgeye has özellikler olarak karşımıza çıkmaktadır.

<sup>43</sup> Bkz., A. Grabar, *Early Christian Art from the Rise of Christianity to the Death of Theodosius*, New York 1968, s.171-172.

<sup>44</sup> Salihye yakınlarında Fırat ırmağının güneybatı kenarındadır.

<sup>45</sup> Dura veya Duro biçiminde yazılabilmektedir.

<sup>46</sup> Dura-Europos’daki domus-ecclesia ve sinagog için bkz., C. R. Morey, *Early Christian Art an Outline of the Evolution of Style and Iconography in Sculpture and Painting from Antiquity to the Eight Century*, London 1953, s. 59, 60; F. Van Der Meer- C. Mohrmann (Trans. and Ed: M. F. Hedlund-H. H. Rowley) *Atlas of the Early Christian World*, London 1959, s. 51–52, 62, 71, 125 (Foto. 403); F. W. Deicmann, “Late-Antique and Early Christian Art”, *Encyclopedia of World Art*, Vol. IX, New York-Toronto-London 1960(?), s. 60-161; J. Gutmann, “Dura-Europos”, *Realexikon zur Byzantinischen Kunst*, Band I, Stuttgart 1966, s. 1217-1240; A. Grabar, a.g.e., s. 3, 10, 24-25, 60 (Plan), 61-63, 67, 68; J. Beckwith, *Early Christian and Byzantine Art*, London 1993, s.35-39; D. P. Crouch, *History of Architecture Stonehenge to Skyscrapers*, New York 1985, s. 114-117, figures 9-1 (vaziyet planı), 9-2 (*domus-ecclesiae*).

<sup>47</sup> Ev Cemaati anlamındadır.

<sup>48</sup> Kaya mimarisinin hâkim olduğu bölgede, bazen keşiş hücrelerine bitişik bir şapelin oyulduğu bilinmektedir. Kapadokya bölgesindeki yeraltı şehirlerinde de ibadet etmek için ayrılmış mekânlar vardır. Şapel, keşiş hücrelerinin bir bölümüyse sadece keşişe, bir hanenin bölümüyse yalnız o aileye özel bir ibadet mekânıdır.

<sup>49</sup> Avanos’un 40 km. kadar kuzeyindedir.

<sup>50</sup> Fotoğraf için bkz., Akyürek, “...Kapadokya’daki Bizans...”, s. 231

<sup>51</sup> Sarılar Köyü civarındaki Zank Höyük kazılarında’ne ait bir ev kalıntısı tespit edilmiştir Evin kuzeybatı köşesine yakın konumla, tek kişilik bir şapel yapıldığı anlaşılmıştır. Şapel, doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen biçiminde planlı ve muhtemelen ahşap örtüye sahiptir. Şapelin doğu duvarını yekpare bir blok taş meydana getirmektedir. Taşın yüzeyine ise büyükçe bir haç motifi işlenmiştir.

<sup>52</sup> Eyice, a.g.e., s. 35.

<sup>53</sup> Şapel çevresinde Smirnoff tarafından bazı duvarlar tespit edilmiş ve bu kalıntıların küçük bir manastıra ait olabileceği öne sürülmüştür. Eyice’nin kitabında yayınlanan plana bakıldığında (Eyice, a.g.e., Res 79) şapel ve çevresindeki duvarların kalınlıklarının farklı olduğu, dolayısıyla farklı inşa evrelerinin varlığı ön görülebilir. Muhtemelen şapel evvel, etrafındaki duvarlar daha sonra yapılmıştır. Şapeli de içerisine alan ve plân itibarıyla kare biçimindeki bu tesis bir manastırdan çok konut özellikleri ihtiva etmektedir.

Örtü sistemi bakımından binaların hemen hepsinde ortak vasıflar mevcuttur. Kubbe kullanımında geçişler genellikle pandantiflerle sağlanmış; ayrıca çapraz tonoz çeşitlemeleri ve mahalli özellik gösteren sık aralıklı kemerlerle takviyeli beşik tonoz örtüler yapılmıştır.

İnşâ malzemesi az miktarda moloz, çoğunlukla düzgün kesme taşlardır. Taş malzemeden plakalarla veya kiremitlerle örtü sisteminin kaplanması da Orta Anadolu'daki kiliselerde karşılaşılan geleneklerden biridir. Tuğla kullanımına yer verilmemekle birlikte, bazen taş yüzeyler boyanarak, dekoratif amaçla bu etkinin yaratılmak istendiği anlaşılmaktadır. Duvar örgüsünde nadiren ahşap hatıl kullanılmıştır.

Güzelyurt'taki manastır ve kilise binalarında süslemeler, taş, ahşap, metal malzemelerde ve duvar veya kubbe freskoları olarak görülmektedir. Taş malzemedeki süslemeler, geometrik, figürlü ve bitkiseldir. Figürlü kompozisyonlar, geometrik ve bitkisel motiflere göre daha fazla tercih edilmiştir. Geometrik kompozisyonlarda Türk motiflerini hatırlatan zikzak ve prizmatik üçgenlere yer verilmiştir. Freskoların büyük bir kısmının günümüze ulaşamamakla birlikte, mevcut olanların da XIX. yüzyılda yapıldıkları anlaşılmaktadır. Ahşap süslemeler *ambon*, *ikonostasis*, *vaaz kürsüsü* gibi genellikle kilise eşyalarında kullanılmış barok tarzda bitkisel ağırlıklıdır. Bu eşyaların XIX. yüzyılda Rus Çarı tarafından hediye olarak gönderildiği bilinmektedir. Metal işçiliği ise Hagios Gregorios Kilisesi kapı kanatlarının büyük çoğunluğunda karşılaşılabilen halka ve madeni süs öğeleri ile lama veya çubuk demirlerin meydana getirdiği geometrik kompozisyonlara sahip dekoratif görünüşteki pencere şebekeleri halinde karşımıza çıkmaktadır.

Güzelyurt kilise binalarından Anonim Kilise, kazı yapılmadığı takdirde planlarının ortaya çıkarılması dahi mümkün olmayacak haldedir. Nispeten daha iyi durumdaki Analipsis Manastırı ve Hagios Gregorios Manastırı müstemilat binaları acilen bakım gerektirmekle beraber, yapılara uygun birer fonksiyon verilerek kullanıma kazandırılması eserlerin korunması bakımından önem arz etmektedir.

Kapadokya bölgesinde daha önce hazırlanmış ve uygulanmış inkişâf plan ve projelerinin, milli park düzenlemelerinin yöreyi kültürel ve turizm amaçlı kalkındırdığı, fakat bu gelişmelerin Göreme ve yakın çevresi için daha efektif olduğu izlenebilmektedir. Güzelyurt için benzer çalışmaların ve restorasyon projelerinin hazırlanarak ehil eller tarafından hayata geçirilmesi, kültürel mirasımıza katkı sağlayacağı gibi mevcut eserlerin korunması bakımından gereklidir.

## ÇİZİMLER ve FOTOĞRAFLAR

### GÜZELYURT



Yazınca, Ç. 1998, Ç. 1998, Ç. 1998

**Çizim 1:** Eserlerin Güzelyurt Planındaki Vaziyeti.



**Fotoğraf 1:** Güzelyurt Güneydoğudan Genel Görünüm.



**Çizim 2:** Hagios Gregorios Theologos Kilisesi Plan (B.Çelebioğlu'ndan).

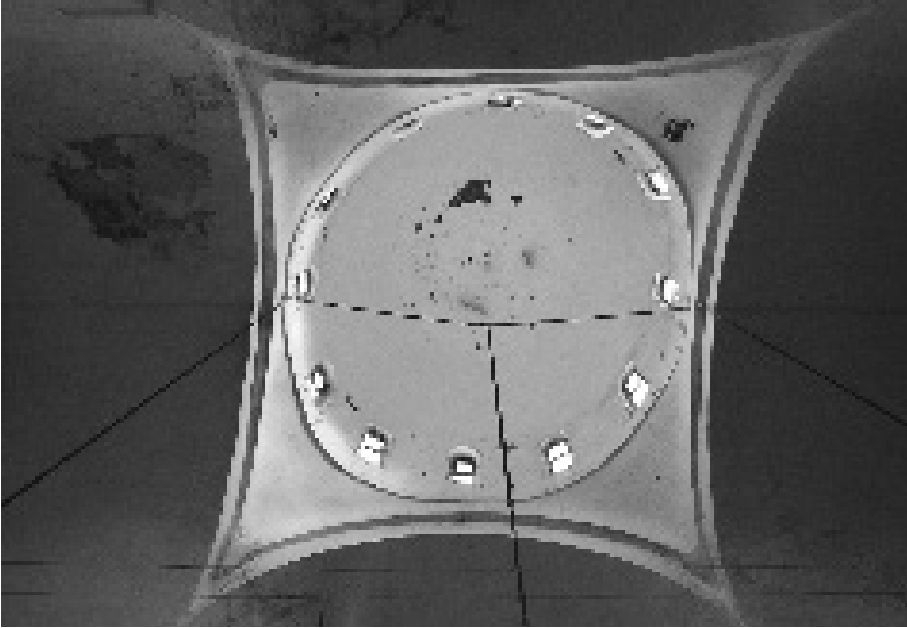


**Fotoğraf 2:** Hagios Gregorios Theologos Kilisesi Genel Görünüm.





**Fotoğraf 3:** Hagios Gregorios Theologos Kilisesi iç mekân.



**Fotoğraf 4:** Hagios Gregorios Theologos Kilisesi Kubbe.



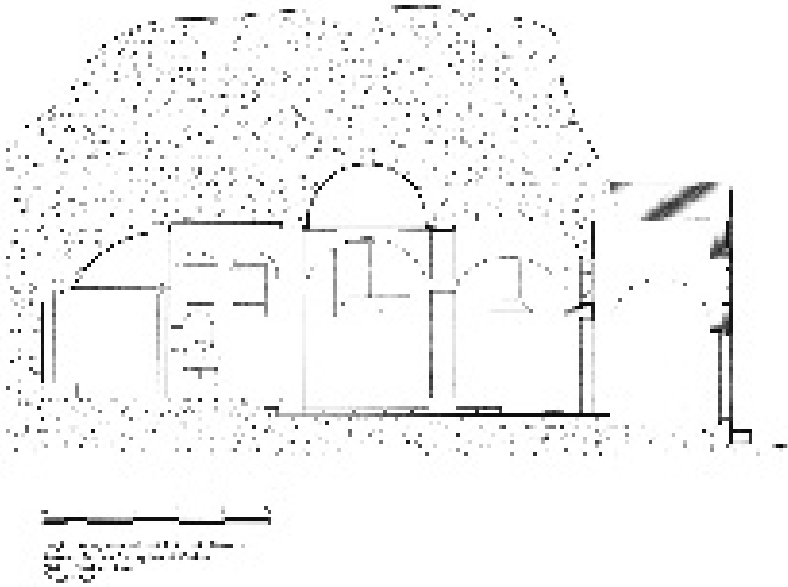
**Fotoğraf 5:** Hagios Gregorios Theologos Kilisesi Ambon.



**Fotoğraf 6:** Hagios Anargyros (Sivişli) Kilisesi.



**Çizim 3:** Hagios Anargyros (Sivşli) Kilisesi Plan (S.Sunay-M.Çerkez).



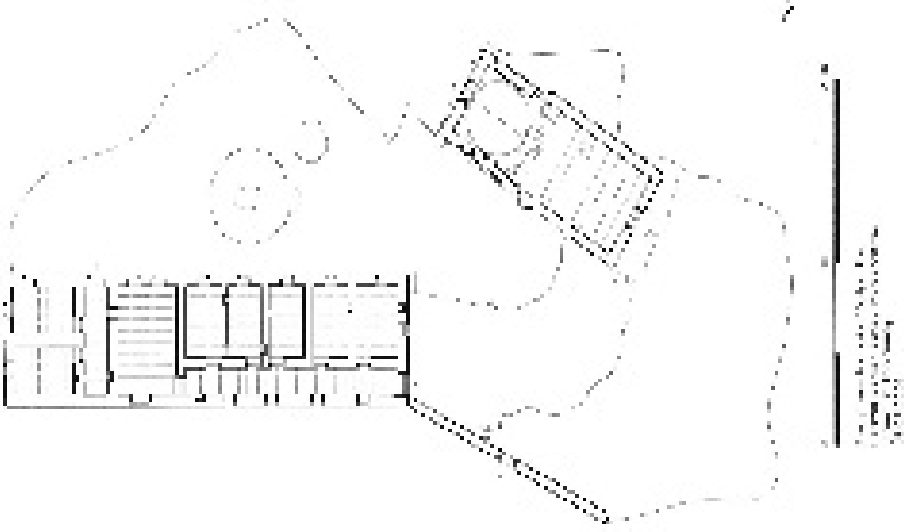
**Çizim 4:** Hagios Anargyros (Sivşli) Kilisesi Plan (S.Sunay-M.Çerkez).



**Fotoğraf 7:** Hagios Anargyros (Sivrişli) Kilisesi İçmekan.



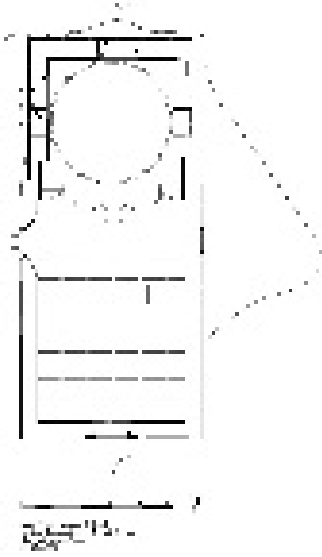
**Fotoğraf 8:** Hagios Anargyros (Sivrişli) Kilisesi Gynaeceum İçmekan.



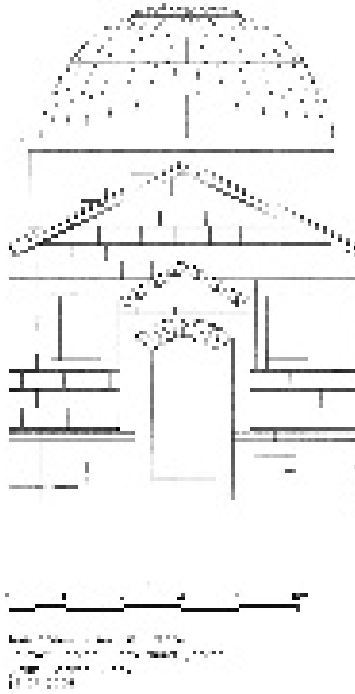
**Çizim 5:** Analipsis Manastır Vaziyet Plan (S.Sunay-M.Çerkez).



**Fotoğraf 9:** Analipsis Manastır Genel Görünüm.



**Çizim 6:** Analipsis Kilise Plan (S.Sunay-M.Çerkez).



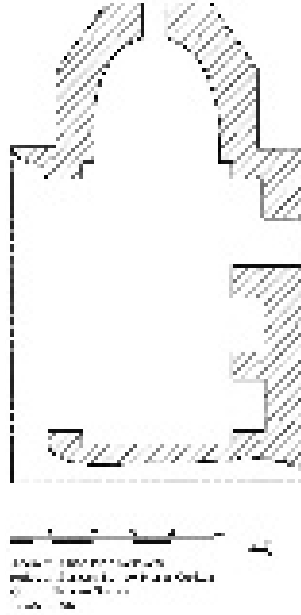
**Çizim 7:** Analipsis Kilise Batı Cephe (S.Sunay-M.Çerkez).



**Fotoğraf 10:** Analipsis Kilisesi Kuzeydoğudan Bakış.



**Fotoğraf 11:** Analipsis Kilisesi İç Mekan Doğuya Bakış.



**Çizim 8:** Anonim Kilise Plan (S.Sunay-M.Çerkez).



**Fotoğraf 12:** Anonim Kilise Genel Görünüm.





**Çizim 9:** Ev Şapeli ve Bulunduğu Konut Planı (S.Sunay-M.Çerkez).



**Fotoğraf 13:** Ev Şapelinin Bulunduğu Konut.



**Fotoğraf 14:** Ev Şapeli Kuzeydoğu tarafta niş ve haç.